ਰਾਮ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਸੈਲਿਗ ਰੈਮ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2009 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 8285)

ਫਰਵਰੀ 04,2019

[ਅਭੈ ਮਨੋਹਰ ਸਪਰੇ ਅਤੇ ਦਿਨੇਸ਼ ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ, 1908:

ਆਰਡਰ 26, ਆਰ. 10 (3)-ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਹੁਕਮ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ-ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ-ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਕਿ ਕੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਸਵਾਲ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ-ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਕੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦਾ ਭੇਜਿਆ-ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਨਤੀਜਾ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ-ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ-ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀਃ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਪੀੜ੍ਹਤ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਘੁਸਪੈਠ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਅਪੀਲ ਉੱਤੇ, ਕਿਹਾ ਗਿਆਃ ਆਰਡਰ 26 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਰ. 10 (3) ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ-ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਿਮਾਂਡ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸੀ-ਪੂਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਲਈ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ-ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ, ਇੱਕ

ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ

ਰੱਖਿਆਃ 1. ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਬਲਕਿ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਐਕਟ, 1953 ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਐਕਟ, 1887 ਦੀ ਧਾਰਾ 100 ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਗੂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। [ਪੈਰਾ 14] [1071- ਈ - ਐੱਫ]

2. ਸਥਾਨਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੀ. ਪੀ. ਸੀ. ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 26 ਦੇ ਨਿਯਮ 9 ਅਤੇ 10 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਦੇਸ਼ 26 ਦੇ ਨਿਯਮ 10 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 16] [1072-ਸੀ]

3. ਜੇਕਰ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੇਨਿਯਮੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਿਮਾਂਡ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਰਾਹ ਸੀ, ਪਰ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਨਿਯਮੀ ਲਈ ਪੂਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹੁੰਚ, ਇੱਥੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮੁਦਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਲਕਿ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 17] [1072- ਐੱਫ - ਐਚ; 1073- ਏ- ਬੀ]

4. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਰਾਜ਼, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇ। [ਪੈਰਾ 18] [1073- ਸੀ]

ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਦਾ ਰਾਜ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ 1992 (2) ਐੱਸਐੱਲਸੀ 307– ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

1992 (2) ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਸੀ. 307 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪੈਰਾ 8

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾਃ 2009 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 8285.

1995 ਦੇ ਆਰ. ਐੱਸ. ਏ. ਨੰਬਰ 260 ਵਿੱਚ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਸ਼ਿਮਲਾ ਦੇ ਮਿਤੀ 06.11.2007 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਿਆ ਪੁਰੀ, ਰੰਜੈ ਦੂਬੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਨੀਤਾ, ਐੱਸ. ਕੇ. ਪੁਰੀ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੰਜੂ ਜੇਤਲੀ, ਵਕੀਲ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਦਿਨੇਸ਼ ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ, ਜੇ. 1. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਅਪੀਲ ਇਸ ਨੂੰ 1995 ਦੇ ਆਰ. ਐੱਸ. ਏ. ਨੰਬਰ 260 ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 06.11.2007 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੁਆਰਾ 1988 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 154 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ (ਨੰਬਰ 23/1 1986) ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

2. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਲਈ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ; ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ-ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਅਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਮਿਤੀ 06.11.2007 ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ।

3. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ?

4. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਖੇਪ ਬਿੰਦੂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਹਵਾਲਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਅਪੀਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਸੌਣਖਰ, ਪਰਗਨਾ ਅਜਮੇਰਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਘੁਮਾਰਵੀਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ 1-8 ਵਿੱਘੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ-ਜਵਾਬਦੇਹ, ਗੁਆਂਢੀ ਖਸਰਾ ਨੰਬਰ 148 ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ' ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਆਪਣਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਦੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇਃ -

“1. ਕੀ ਮੁਦਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਓਪੀਪੀ

2. ਜੇ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 1 ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਓਪੀਪੀ

3. ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਓਪੀਡੀ

4. ਕੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਓਪੀਡੀ

5. ਕੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਹੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਓਪੀਡੀ

6. ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ”

5. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 30.09.1988 ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੁਆਰਾ, ਮੁਦਈਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੁਦਈਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤੀ 24.01.1991 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਦੋ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈਃ -

“2-ਉ. ਕੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਹੈ? ਓਪੀਪੀ

2-ਬੀ. ਜੇ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 2-ਏ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਮੁਦਈ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਕਲਪਿਕ ਰਾਹਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ? ਓਪੀਪੀ "

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ; ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਮੰਗੇ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 25.09.1991 ਉੱਤੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

6. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੰਤਮ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ 1988 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 154 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ। ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਉਸਾਰੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ' ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਕਬਜ਼ਾ ਰਾਹਤ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਦਲਵੇਂ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ। -

“ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ 1 ਉੱਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ 25 ਬਿਸਵਾਂਸੀਆਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟਾਟੀਮਾ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੀ-2 ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਟਾਟੀਮਾ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੀ-2,25 ਬਿਸਵਾਂਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫ਼ਰਮਾਨ-ਸ਼ੀਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇਗਾ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੂੰ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਮੁਦਈ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਫ਼ਰਮਾਨ-ਪੱਤਰ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਪੂਰੇ ਖਰਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। "

7. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆਃ -

" 1. ਕੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਸਨ?

2. ਕੀ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਮੁਸਾਬੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਲੀਆ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ?

3. ਕੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਰਿਮਾਂਡ 'ਤੇ ਲੈਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ?

4. ਕੀ ਵਿਦਵਾਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ ਜੋ ਕੇਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "

8. ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਚ. ਪੀ. ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰਃ 1992 (2) ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਸੀ. 307 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੱਦਬੰਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਖਸਰਾ ਨੰਬਰ 146 ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਥਾਈ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਈ ਨੁਕਤੇ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁਸਾਬੀ ਜਾਂ ਮੋਮੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰਃ -

"16. .....ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਖਸਰਾ ਨੰਬਰ 146 ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਥਾਈ ਅੰਕ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਰਿਪੋਰਟ ਐਕਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸਾਬੀ ਜਾਂ ਮੋਮੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੀ-1. ਹੱਦਬੰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਐਚ. ਪੀ. ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਕਸ਼ਮੀ

ਨੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ) ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਥਾਈ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ' ਤੇ ਸਥਾਈ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹੱਦਬੰਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਐਕਸ. ਸੀ-1 ਸਬੂਤ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਟੁਕੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਮੁਦਈਆਂ-ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ-ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਮੁਦਈਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਖਸਰਾ ਨੰਬਰ 146 ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸਾਬਕਾ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ-ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਲਈ ਸੀ-1, ਇਸ ਲਈ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ-ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ-ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "

9. ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਖਸਰਾ ਨੰਬਰ 146 ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ।

10. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੱਦਬੰਦੀ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸਥਾਈ ਨੁਕਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਖੌਤੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ,

ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਘੁਸਪੈਠ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਘੁਸਪੈਠ ਦੇ ਸਵਾਲ' ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

11. ਕਾਂਟਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੰਦ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਖਸਰਾ ਨੰਬਰ 146 ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

12. ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟੇ' ਤੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਮਾਮਲਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

13. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਮੁਦਈਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਖਸਰਾ ਨੰਬਰ 146 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ' ਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਿ ਕੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ ਅਤੇ ਢੰਗ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਾਧੂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਮੁੱਦੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2-ਏ ਅਤੇ 2-ਬੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਦਬੰਦੀ ਕੀਤੀ; ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ; ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

14. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਫੈਸਲੇ ਮਿਤੀ 06.06.1995 ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਬਲਕਿ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਕਸ਼ਮੀ ਨੰਦ (ਉੱਪਰ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਐਕਟ, 1887 ਦੀ ਧਾਰਾ 100 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੈਂਡ ਰੈਵੇਨਿਊ ਐਕਟ, 1953 (ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 6 1954) ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

15. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਸਿਆਂ' ਤੇ ਤਿੰਨ ਸੰਦਰਭ ਬਿੰਦੂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈਃ ਜੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਪੀੜ੍ਹਤ ਸੀ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹੜਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ?

16. ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣਾ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਦਾਲਤ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 75 ("ਕੋਡ" ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਆਰਡਰ 26 ਨਿਯਮ 9 ਅਤੇ 10 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦੇਸ਼ 26 ਦੇ

ਨਿਯਮ 10 ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੋਡ ਦੇ ਆਰਡਰ 26 ਦੇ ਨਿਯਮ 10 ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਾ (3) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈਃ -

"ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਠੀਕ ਸਮਝੇ। "

17. ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਅੰਤਮਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ। ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਸਨ ਭਾਵ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਿਮਾਂਡ ਕਰਨਾ ਸੀ ਪਰ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਲਈ ਪੂਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੱਦਬੰਦੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਘਾਟ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨੁਕਸ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਤਾਂ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਟ. ਮੁਦਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ

ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਬਲਕਿ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

18. ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਰਧਾਰਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਰਾਜ਼, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ।

19. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 1995 ਦੇ ਆਰ. ਐੱਸ. ਏ. ਨੰਬਰ 260 ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 06.11.2007 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੁਦਈ-ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

20. ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਤ ਵਕੀਲ ਰਾਹੀਂ 05.03.2019 'ਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਨੋਟਿਸ' ਤੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸੁਣਵਾਈ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਇਤਰਾਜ਼, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗੀ। ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲਾਗਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗੀ।

ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ

ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Tarun Mehra

Advocate